

Nr 15

Utlåtande i anledning av motioner angående kyrkofriden.

I de likalydande motionerna I:139 av herr *Svenungsson m. fl.* och II:157 av herrar *Nilsson* i Agnäs och *Werner* hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om översyn av lagstiftningen, vad gäller kyrkofriden, och utredning om möjligheterna att genom allmän upplysning och undervisning, t. ex. i skolor och massmedia, åstadkomma ett slut på ohelgandet av kyrkor och kyrkogårdar.

Motionernas motivering

Till stöd för yrkandet anför motionärerna följande.

Medborgarna i vårt land har i lag tillförsäkrats fullständig religionsfrihet. Detta synes oss självklart. Förhållandet är detsamma i de flesta västerländska kultursamhällen. Sverige fick redan under medeltiden det monumentala verk som går under namnet Birger Jarls fridslagar. Man har betraktat deras stiftande som en betydelsefull milstolpe i vårt lands utveckling till en demokratisk rättsstat. Genom sekler har hemfrid, kvinnofrid, tingsfrid och kyrkofrid för vårt folk tett sig som självklara och omistliga värden, begrepp som inte behövde motiveras och lagar vilkas värde icke kunde ifrågasättas.

Det är därför med smärta svenska medborgare i dag erfar, att dessa fridslagar inte längre upprätthålls och efterlevs. Under de senaste årtiondena har antalet störande intermezzon vid gudstjänster och kyrkliga högtider starkt ökat, och genom pressen går allt oftare uppgifter om nidingåd mot kyrkor och kyrkogårdar. Vid sin kyrkogång får den ena församlingen efter den andra uppleva att själva gudstjänsten störs av t. ex. berusade personer och att vägen över kyrkogården och kyrkporten nedskräpats av flaskor och avfall. Vakhållningen i kyrkor och deras grannskap kostar redan mycket pengar. Så får t. ex. en enda stockholmsförsamling betala nära 10 000 kr. för vakhållning av kyrkogården. Det händer att kyrkorna måste låsas under den tid gudstjänst pågår. Inbrott är vanliga, och överfall har ägt rum vid kyrkorna. De stilla och helgade platser som parker och gravgårdar kring tempelen utgör blir i allt större utsträckning sovtilhåll för narkomaner och alkoholister eller platser där alkoholförtäring och kortspel och gräl äger rum. Det har gått så långt att en kyrka måste bevakas av en vaktman med hund. Polisen har icke resurser att ingripa på grund av den stora arbetsbelastningen.

Uppenbart är sålunda att kyrkofriden icke längre existerar i gammal bemärkelse i vårt land. Inte ens de dödas vilorum anses helgade. Gravar och minnesmärken skändas. Utan tvivel reagerar de allra flesta svenska medborgare mot denna utveck-

ling, och snara och effektiva åtgärder måste från samhällets sida sättas in, icke blott genom bevakning och skärpta straff utan också genom undervisning och upplysning på olika sätt. En gång var kunskapen om kyrkors och kyrkorums okränkbarhet, betydelsen av kyrkogårdens fridlysning och gudstjänstens helgd allmän. På detta område har tydligen samhällets plikt att undervisa försumrats, men en insats till förmån för kyrkofriden i form av undervisning torde ännu kunna ge ett påtagligt resultat och bidra till att åtgärder som bevakning och polisingripanden icke behöver öka i den omfattning som nu synes vara av nöden.

Vissa bestämmelser

I 16 kap. brottsbalken, som behandlar brotten mot allmän ordning, finns några stadganden, 4, 9 och 10 §§, som avser vissa utav de av motionärerna påtalade gärningarna. Nämnade paragrafer föreskriver nämligen straff i form av böter eller fängelse i högst sex månader för störande av förrättning eller allmän sammankomst, brott mot trosfrid och brott mot griftefrid. Bestämmelserna har överförts till brottsbalken från strafflagen. Straffet enligt motsvarande bestämmelser i strafflagen var böter eller fängelse (dvs. innebärande ett straffmaximum av två år). Sänkningen av maximum till sex månader var en tillämpning av den grundsats, som i brottsbalken regelmässigt använts i fråga om brott, vilka i strafflagen var belagda med fängelse utan särskilt angivande av maximum.

Stadgandet om *störande av förrättning eller av allmän sammankomst* (4 §) avser de fall, då någon genom våldshandling eller oljud eller på annat dylikt sätt stör eller söker hindra allmän gudstjänst, annan allmän andaktsutövning, vigsel eller begraving eller dylik akt. Vidare skyddar paragrafen domstols förhandling, annan statlig eller kommunal förrättning samt allmän sammankomst för överläggning, undervisning eller åhörande av föredrag.

Med *brott mot trosfrid* (9 §) avses att någon offentligen skymfar sådant som av svenska kyrkan eller annat här verksamt trossamfund hålls heligt.

Brott mot griftefrid (10 §) innebär enligt brottsbeskrivningen att obehörigen flytta, skada eller skymfligen behandla lik eller avlidens aska, att öppna grav eller på annat sätt göra skada eller ofog på kista, urna, grav eller annat de dödas vilorum eller på gravvård.

I en del utav de av motionärerna åsyftade fallen torde bestämmelsen om *förargelseväckande beteende* (16 kap. 16 §) kunna bli tillämplig. Straffet härför är böter, högst 500 kronor. — Överfall, inbrott, skadegörelse och fylleri kan självfallet bestraffas efter vanliga regler.

Utskottet

I förevarande motioner föreslås översyn av lagstiftningen om kyrkofriden samt utredning av möjligheterna att genom upplysning och undervisning förhindra vanhelgande av kyrkor och kyrkogårdar. Som skäl härför anförs att under de senaste

årtiondena antalet störande intermezzon vid kyrkorna ökat starkt. Gudstjänster störs av berusade personer, inbrott i kyrkorna har blivit vanliga och gravar skändas. Överfall har förekommit på kyrkogårdarna, som också enligt motionärerna i allt större utsträckning blivit sovtilhåll för narkomaner och alkoholister och platser där alkoholförtäring, kortspel och gräl äger rum med åtföljande nedskräpning. Effektiva motåtgärder från samhällets sida genom anordnande av bättre bevakning av kyrkorna, skärpning av straffen för brott mot kyrkofriden och förbättring av undervisning och upplysning är enligt motionärerna nödvändiga.

Enligt utskottet måste vissa av de utav motionärerna påtalade missförhållandena ses i samband med de senaste årens ogynnsamma brottsutveckling och samhällets svårigheter att komma till rätta härmed. Frågan om ordningens upprätthållande genom ökad bevakning av kyrkor och av kyrkogårdar ankommer givetvis i första hand på prövning av vederbörande polismyndighet. Även om det är klart att en avvägning av olika föreliggande behov alltid måste företas, och det är känt att polisväsendets arbetsläge för närvarande är ansträngt, måste kyrkor och kyrkogårdar ges hög prioritet i bevakningshänseende. I detta sammanhang vill utskottet uttala att det, som hittills, i viss omfattning torde få ankomma på kyrkornas egna befattningshavare att vid behov begära polishjälp för förhindrande av oordning i och invid kyrkorna.

Vid bedömning av frågan om straffskärpning bör beaktas att de gärningar som utgör typiska brott mot kyrkofriden i brottsbalken är belagda med straff på upp till sex månaders fängelse. Vissa andra brott, som enligt motionärerna förekommer vid kyrkorna, kan medföra ändå högre straff. Sålunda har misshandelsbrotten ett maximum av fängelse i tio år och inbrott kan bestraffas med sex års fängelse. Det må räcka med dessa exempel. Enligt utskottets mening ger en genomgång av brottsbalkens bestämmelser vid handen att lagstiftningen redan erbjuder tillräckliga möjligheter att beivra ifrågavarande brottslighet.

Enligt utskottets mening kan vidgad upplysningsverksamhet och fostran i skolorna öka respekten hos ungdomen för de värden som motionärerna slår vakt om. En hel del av de intermezzon, som utspelats i och invid kyrkorna och som orsakats av en begränsad kategori ungdomar, är nämligen uttryck för ungdomligt självsvald, som bottnar i allmän brist på hänsyn eller i okunnighet om de känslor som störande uppträdande på dessa platser väcker hos många människor. Enligt läroplanen för grundskolan skall eleverna inte bara bibringas kunskaper utan också ges individuell och social fostran. Häri ingår etisk fostran som skall ge eleverna en god uppfattning om de moraliska normer som måste gälla i sammanlevnaden mellan människor och som bär upp rättsordningen i ett demokratiskt samhälle. Religionsundervisningen skall bl. a. främja elevernas förståelse och respekt för olika uppfattningar i livsåskådningsfrågor. Läroplanens målsättning täcker enligt utskottets mening de problem som aktualiserats genom förevarande motioner, och utskottet utgår ifrån att skolmyndigheter och lärare är medvetna härom och beredda att ingripa då så erfordras. Även kyrkosamfunden har sitt ansvar för lösningen av dessa problem.

Utskottet finner det vara värdefullt att motionärerna bringat kyrkofriden under debatt. Något initiativ av riksdagen i ämnet är emellertid enligt utskottet inte erforderligt.

Utskottet hemställer,

att förevarande motioner, I:139 och II:157, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 11 mars 1969

På första lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Alexanderson (fp), Erik Svedberg (s)*, fröken Mattson (s), herrar Hjorth (s)*, Svanström (cp), fru Lindström (s), herrar Lidgård (m) och Richardson (fp);

från andra kammaren: fröken Bergegren (s), herrar Martinsson (s), Wiklund i Stockholm (fp), Jönsson i Malmö (s), Larsson i Norderön (cp), Fridolfsson i Stockholm (m)*, fröken Åsbrink (s) och fru Jonäng (cp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Särskilt yttrande

av herr *Wiklund* i Stockholm (fp).

Som utskottet framhållit ankommer det i första hand på vederbörande polismyndighet att pröva frågan om ökad polisbevakning av kyrkor och kyrkogårdar. Utskottet tillägger att "det är känt att polisväsendets arbetsläge för närvarande är ansträngt".

Enligt min mening ger utskottets uttalande att polisväsendets arbetsläge är "ansträngt" det intrycket, att tillgången på polispersonal visserligen är knapp men dock sådan, att polisen skulle vara i stånd att bättre än f. n. bevaka kyrkor och kyrkogårdar. Jag anser för min del att polisbristen är så betydande, att personal, i varje fall i de större städerna, inte i tillräcklig omfattning kan avdelas för att fullgöra en tillfredsställande bevakning av även kyrkor och kyrkogårdar. Denna brist är enligt mitt bedömande en bidragande orsak till att vanhelgande av dessa synes ha tilltagit i omfattning. Detta förhållande jämte många andra tecken på brist på polispersonal påkallar särskild uppmärksamhet vid statsmakternas prövning av anslagsäskanden avseende polisens personalresurser.